

591

PROTOKÓŁ

o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej do Ramowej Konwencji o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat, sporządzonej w Kijowie dnia 22 maja 2003 r.,

sporządzony w Bukareszcie dnia 19 czerwca 2008 r.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 19 czerwca 2008 r. w Bukareszcie został sporządzony Protokół o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej do Ramowej Konwencji o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat, sporządzonej w Kijowie dnia 22 maja 2003 r.

Przekład

PROTOKÓŁ

o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej do Ramowej Konwencji o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat, sporządzonej w Kijowie dnia 22 maja 2003 r.

Strony niniejszego Protokołu

ZGODNIE ze swoimi zadaniami wynikającymi z Ramowej Konwencji o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat, zwanej dalej "Konwencją Karpacką" (Kijów, 2003 r.), w zakresie realizacji wszechstronnej polityki i współpracy na rzecz ochrony i zrównoważonego rozwoju Karpat;

ŚWIADOME faktu, że w ciągu ostatnich dziesięcioleci, niektóre działania podejmowane i eskalowane przez człowieka doprowadziły do znacznych zmian w biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat, które są naturalnym siedliskiem wielu różnych gatunków flory i fauny;

MAJĄC NA CELU złagodzenie zagrożeń biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat oraz popieranie zrównoważonego użytkowania ich zasobów naturalnych;

ZGODNIE ze swoimi obowiązkami wynikającymi z Artykułu 4 Ramowej Konwencji o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat;

ZAUWAŻAJĄC, że wszystkie Strony Protokołu są Stronami Konwencji o różnorodności biologicznej (Rio de Janeiro, 1992 r.); Konwencji o ochronie dzikiej flory i fauny europejskiej oraz siedlisk przyrodniczych (Bern, 1979 r.); Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych (Waszyngton, 1973 r.); Konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe zwłaszcza jako środowisko ptactwa wodnego (Ramsar, 1971 r.); oraz Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (Paryż, 1972 r.);

MAJĄC NA UWADZE inne stosowne konwencje i porozumienia, a w szczególności Konwencję o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt (Bonn, 1979 r.); Europejską Konwencję Krajobrazową (Florencja, 2000 r.); Konwencję o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym (Espoo, 1991 r.); oraz Konwencję w sprawie dostępu do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Århus, 1998 r.);

UWZGLĘDNIAJĄC prawną strukturę w dziedzinie ochrony przyrody i ochrony różnorodności biologicznej we Wspólnocie Europejskiej;

POTWIERDZAJĄC poparcie i osiągnięcia Rady Europy na rzecz ochrony ekosystemów, siedlisk, gatunków, ich genetycznej różnorodności i krajobrazów w Europie;

MAJĄC NA CELU zapewnienie bardziej skutecznego wdrażania istniejących instrumentów prawnych oraz OPIERAJĄC SIĘ na innych programach międzynarodowych;

PRZEKONANE, że działania na rzecz ochrony, utrzymania i zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi Karpat nie mogą być zrealizowane wysiłkiem pojedynczego kraju, lecz wymagają współpracy regionalnej;

ŚWIADOME faktu, że ekosystemy przekraczają granice państw oraz wartości dodanej wynikającej z transgranicznej współpracy na rzecz osiągania ekologicznej spójności; oraz

ZDECYDOWANE współpracować na rzecz ochrony, odtwarzania i zrównoważonego użytkowania biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat;

Uzgadniają, co następuje:

ROZDZIAŁ I CELE, ZASIĘG GEOGRAFICZNY I DEFINICJE

Artykuł 1

Cele i zasady ogólne

1. Celem Protokołu o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej, zwanego dalej "Protokołem", jest wzmacnianie ochrony, odtwarzania i zrównoważonego użytkowania biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat, niosącej w sobie korzyści dla obecnego i przyszłych pokoleń.
2. Aby osiągnąć powyższe cele, Strony będą harmonizować i koordynować swoje działania oraz współpracować na rzecz ochrony, utrzymywania i zrównoważonego użytkowania siedlisk naturalnych i półnaturalnych oraz zabezpieczenia ich ciągłości i spójności pomiędzy nimi; odtwarzania zdegradowanych siedlisk; ochrony i zrównoważonego użytkowania gatunków flory i fauny charakterystycznych dla Karpat, a w szczególności w dziedzinie ochrony gatunków zagrożonych lub endemicznych i dużych drapieżników.
3. Strony będą w tym celu współpracować zwłaszcza na rzecz:
  - (a) opracowania, harmonizacji i wdrażania stosownych planów zarządzania na rzecz osiągania wspólnych standardów ochrony oraz zrównoważonego użytkowania siedlisk i gatunków;
  - (b) zapobiegania wprowadzaniu inwazyjnych gatunków obcych, które mogłyby zagrozić ekosystemom, siedliskom lub gatunkom rodzimym Karpat, ich kontrolowania lub eliminowania;
  - (c) zapobiegania uwalnianiu organizmów genetycznie zmodyfikowanych, które mogłyby zagrozić ekosystemom, siedliskom lub gatunkom rodzimym Karpat oraz ich kontrolowania;
  - (d) opracowania i/lub popierania spójnych wskaźników różnorodności biologicznej i systemów monitoringowych;
  - (e) opracowania i/lub popierania skoordynowanych regionalnych rejestrów gatunków i siedlisk;
  - (f) opracowania i/lub popierania skoordynowanych programów i projektów naukowo-badawczych;
  - (g) tworzenia ekologicznych sieci w Karpatach oraz wzmacniania ochrony i zrównoważonego gospodarowania różnorodnością biologiczną i krajobrazową na terenach położonych poza obszarami chronionymi;
  - (h) wcielania celów ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej do innych polityk sektorowych.

Artykuł 2

Zasięg geograficzny

1. Niniejszy Protokół stosuje się do regionu karpackiego, zwanego dalej "Karpatami", określonego przez Konferencję Stron.
2. Każda ze Stron może rozszerzyć zastosowanie niniejszego Protokołu na dodatkowe części swojego krajowego terytorium poprzez złożenie deklaracji u Depozytariusza.

Artykuł 3

Definicje

Dla potrzeb niniejszego Protokołu:

- (a) "Różnorodność biologiczna" - znaczy zmienność pośród żywych organizmów, która obejmuje różnorodność wewnątrz gatunków oraz pomiędzy gatunkami i ekosystemami;
- (b) "Obszar przygraniczny" - znaczy teren pozostający pod zarządem danej Strony, położony w pobliżu granicy państwowej z inną Stroną, gdzie działania podjęte po jednej ze stron tej granicy państwowej, zależnie od charakteru danej działalności, mogą bezpośrednio lub pośrednio oraz szkodliwie lub pozytywnie oddziaływać na środowisko po drugiej stronie tej granicy państwowej;

- (c) "Karpacka Sieć Obszarów Chronionych" - znaczy tematyczna sieć współpracy pomiędzy obszarami chronionymi w Karpatach;
- (d) "Ochrona" - znaczy ciąg działań wymaganych w celu utrzymania siedlisk przyrody i populacji gatunków dzikiej fauny i flory w przychylnym statusie ochrony;
- (e) "Konferencja Stron" - znaczy Konferencja Stron Konwencji Karpackiej;
- (f) "Zdegradowane siedlisko" - znaczy siedlisko o obniżonej jakości lub wartości funkcji ekologicznych w wyniku różnych oddziaływań takich jak zanieczyszczenie, niezrównoważone użytkowanie zasobów, inwazyjne gatunki obce itp.;
- (g) "Sieć ekologiczna" - znaczy system obszarów, które są wzajemnie powiązane ekologicznie i fizycznie, składający się z obszarów węzłowych, korytarzy i stref buforowych;
- (h) "Gatunki zagrożone" - znaczy gatunki zagrożone wyginięciem na całym obszarze lub na znacznej części obszaru ich występowania;
- (i) "Gatunki endemiczne" - znaczy gatunki rodzime i unikalne dla określonego miejsca lub regionu;
- (j) "Inwazyjne gatunki obce" - znaczy inne niż rodzime gatunki wprowadzone umyślnie lub nie umyślnie spoza ich naturalnych siedlisk do miejsc, w których osiedliły się, rozmnożyły i rozprzestrzeniają się w sposób powodujący szkody w przyjmującym je środowisku;
- (k) "Krajobraz" - znaczy obszar, który jest postrzegany przez ludzi, a którego charakter jest wynikiem działania i wzajemnych oddziaływań czynników naturalnych i/lub czynników ludzkich;
- (l) "Różnorodność krajobrazowa" - znaczy zmienność pośród krajobrazów;
- (m) "Gatunki rodzime" - znaczy gatunki tubylcze w danym regionie lub ekosystemie;
- (n) "Siedlisko naturalne" - znaczy obszar lądowy lub wodny wyróżniający się cechami geograficznymi, abiotycznymi i biotycznymi, na którym dany organizm lub populacja występuje w sposób naturalny;
- (o) "Obserwator" - znaczy obserwator zgodnie z definicją zawartą w Artykule 14, ustęp 5, Konwencji Karpackiej;
- (p) "Strony" - znaczy Strony niniejszego Protokołu;
- (q) "Obszar chroniony" - znaczy geograficznie określony obszar, który jest wyznaczony i zarządzany w celu realizacji specjalnych celów ochrony;
- (r) "Odtwarzanie" - znaczy przywrócenie ekosystemu lub siedliska do jego pierwotnej struktury, naturalnego składu gatunków i funkcji przyrodniczych;
- (s) "Siedlisko półnaturalne" - znaczy siedlisko, które zostało zmienione i jest utrzymywane w wyniku działalności człowieka, ale nadal utrzymuje gatunki, które występują naturalnie na danym obszarze;
- (t) "Zrównoważone użytkowanie" - znaczy użytkowanie komponentów różnorodności biologicznej w sposób i w stopniu, który nie prowadzi do długoterminowego spadku różnorodności biologicznej, utrzymując w ten sposób swój potencjał na rzecz zaspokojenia potrzeb i aspiracji obecnego pokolenia i przyszłych pokoleń;
- (u) "Transgraniczny obszar chroniony" - znaczy obszar składający się z dwóch lub więcej obszarów chronionych położonych na terytoriach dwóch lub więcej Stron, przylegający do granicy państwowej, z których każdy pozostaje pod zarządem odnośnej Strony.

ROZDZIAŁ II OBOWIĄZKI OGÓLNE

Artykuł 4

Polityki mające na celu ochronę, odtwarzanie i zrównoważone użytkowanie biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat

Każda ze Stron będzie opracowywać i wdrażać polityki i strategie na terytorium swojego kraju, których celem będzie ochrona, odtwarzanie i zrównoważone użytkowanie biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat przy jednoczesnym uwzględnianiu polityk i strategii opracowanych i wdrażanych przez pozostałe Strony.

Artykuł 5

Włączanie celów ochrony i zrównoważonego użytkowania biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat do polityk sektorowych

1. Strony uwzględnią cele niniejszego Protokołu w swoich innych politykach, dotyczących w szczególności planowania przestrzennego i gospodarowania zasobami, gospodarki wodnej i zlewniowej, rolnictwa i leśnictwa, transportu i infrastruktury, turystyki, przemysłu i energetyki.
2. Strony będą współpracować w zakresie włączania celów ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej do innych regionalnych lub globalnych sektorowych polityk i strategii, które mogłyby wpływać na ochronę i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej w Karpatach.

Artykuł 6

Udział władz regionalnych i lokalnych oraz innych zainteresowanych podmiotów

1. Każda ze Stron podejmie środki w celu ułatwienia, w ramach swojej istniejącej struktury instytucjonalnej, koordynacji i współpracy pomiędzy zainteresowanymi instytucjami oraz regionalnymi i lokalnymi władzami tak, aby zachęcać je do wspólnej odpowiedzialności, w szczególności, w celu rozwijania i wzmacniania synergii podczas wdrażania polityk ochrony, odtwarzania i zrównoważonego użytkowania biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat oraz wynikających z nich środków.
2. Każda ze Stron podejmie działania w celu zaangażowania regionalnych i lokalnych władz oraz innych zainteresowanych podmiotów do opracowania i wdrażania tych polityk i środków.

Artykuł 7

Współpraca międzynarodowa

1. Strony będą popierać aktywną współpracę pomiędzy właściwymi instytucjami i organizacjami na szczeblu międzynarodowym w odniesieniu do ochrony, odtwarzania i zrównoważonego użytkowania biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat.
2. Strony będą ułatwiać współpracę pomiędzy regionalnymi i lokalnymi władzami w Karpatach na szczeblu międzynarodowym oraz poszukiwać rozwiązań dla wspólnie dzielonych problemów na szczeblu najbardziej odpowiednim.

ROZDZIAŁ III DZIAŁANIA SPECJALNE

Artykuł 8

Ochrona, utrzymywanie, odtwarzanie i zrównoważone użytkowanie siedlisk naturalnych i półnaturalnych

1. Konferencja Stron przyjmie listę zagrożonych naturalnych i półnaturalnych rodzajów siedlisk rodzimych dla Karpat (Karpacką Czerwoną Listę Siedlisk).
2. Każda ze Stron podejmie środki na terytorium swojego kraju w celu zapewnienia długoterminowej ochrony, odtwarzania i zrównoważonego użytkowania naturalnych siedlisk w Karpatach, ze skupieniem specjalnej uwagi na siedliskach zagrożonych określonych jak w Artykule 8 ustęp 1.
3. Każda ze Stron podejmie środki na terytorium swojego kraju w celu utrzymania lub odtworzenia oraz zrównoważonego użytkowania półnaturalnych siedlisk w Karpatach, ze zwróceniem szczególnej uwagi na siedliska zagrożone określone jak w Artykule 8 ustęp 1.

Artykuł 9

Ciągłość i wzajemna spójność pomiędzy naturalnymi i półnaturalnymi siedliskami, sieć ekologiczna w Karpatach

1. Każda ze Stron podejmie środki na terytorium swojego kraju w celu poprawy i zapewnienia ciągłości i wzajemnej spójności pomiędzy naturalnymi i półnaturalnymi siedliskami w Karpatach tak, aby umożliwić rozprzestrzenianie się i migrację dzikich gatunków populacji w szczególności dużych drapieżników oraz wymiany genetycznej pomiędzy takimi populacjami.
2. Każda ze Stron będzie utrzymywać, zarządzać, a w razie potrzeby, powiększać istniejące obszary chronione na terytorium swojego kraju w Karpatach oraz zachęcać do wyznaczania i zarządzania nowymi obszarami chronionymi w Karpatach.
3. Strony będą współpracować na rzecz utworzenia sieci ekologicznej w Karpatach, składającej się z obszarów chronionych i innych obszarów ważnych dla biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat oraz dla spójności tej sieci.

Artykuł 10

Odtwarzanie zdegradowanych siedlisk

Każda ze Stron podejmie środki na terytorium swojego kraju w celu odtworzenia zdegradowanych siedlisk w Karpatach.

Artykuł 11

Ochrona i zrównoważone użytkowanie gatunków flory i fauny Karpat

Każda ze Stron podejmie środki na terytorium swojego kraju w celu zapewnienia długoterminowej ochrony i zrównoważonego użytkowania gatunków rodzimej flory i fauny Karpat.

Artykuł 12

Ochrona zagrożonych gatunków, w tym gatunków endemicznych i dużych drapieżników Karpat

1. Konferencja Stron przyjmie listę zagrożonych rodzimych gatunków flory i fauny Karpat (Karpacką Czerwoną Listę Gatunków) opartą na zasadach i kryteriach uznanych w skali międzynarodowej.
2. Każda ze Stron podejmie środki na terytorium swojego kraju w celu zapewnienia długoterminowej ochrony lub zrównoważonego użytkowania i odtworzenia zagrożonych gatunków, w tym endemicznych gatunków rodzimej flory i fauny Karpat oraz dużych drapieżników, co do których mogą być potrzebne plany zarządzania.
3. Strony będą współpracować w zakresie działań mających na celu reintrodukcję rodzimych gatunków fauny i flory.

Artykuł 13

Zapobieganie wprowadzaniu inwazyjnych gatunków obcych i/lub organizmów genetycznie zmodyfikowanych zagrażających ekosystemom, siedliskom lub gatunkom, ich kontrolowanie lub eliminowanie

1. Każda ze Stron będzie prowadzić politykę mającą na celu zapobieganie wprowadzaniu lub uwalnianiu inwazyjnych gatunków obcych i/lub organizmów genetycznie zmodyfikowanych, które mogłyby szkodliwie oddziaływać na środowisko powodując negatywne skutki dla różnorodności biologicznej, ekosystemów, siedlisk lub gatunków Karpat, w tym wczesne ostrzeżenie o wystąpieniu nowych inwazyjnych gatunków obcych na jej terytorium.
2. Każda ze Stron podejmie środki na terytorium swojego kraju w celu zapobiegania wprowadzaniu

lub uwalnianiu gatunków, o których mowa w ustępie 1, a w razie potrzeby także kontrolowania lub eliminowania takich gatunków.

Artykuł 14

Karpacka Sieć Obszarów Chronionych

1. Strony będą wspierać i ułatwiać współpracę w ramach Karpackiej Sieci Obszarów Chronionych ustanowionej przez Konferencję Stron oraz zachęcać organy administracyjne na obszarach chronionych do uczestniczenia we współpracy w ramach tej Sieci.
2. Konferencja Stron uzna obszary należące do Karpackiej Sieci Obszarów Chronionych i przyjmie zakres działania Sieci.

Artykuł 15

Wzmacnianie ochrony i zrównoważonego gospodarowania na terenach położonych poza obszarami chronionymi

1. Każda ze Stron podejmie środki na terytorium swojego kraju w celu wzmacniania ochrony i zrównoważonego gospodarowania na terenach położonych poza obszarami chronionymi w Karpatach.
2. Każda ze Stron będzie ułatwiać koordynację i współpracę pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi podmiotami tak, aby zwiększyć ochronę i zrównoważone gospodarowanie na terenach położonych poza obszarami chronionymi w Karpatach, w szczególności w celu poprawy i zapewnienia spójności pomiędzy istniejącymi obszarami chronionymi oraz innymi obszarami i siedliskami ważnymi dla biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat.

Artykuł 16

Konsultacja, harmonizacja i koordynacja środków podejmowanych na obszarach przygranicznych

1. Każda ze Stron będzie harmonizować i koordynować, wespół ze Stroną sąsiednią, środki podjęte na swoich terenach przygranicznych w Karpatach na rzecz realizacji celów, o których mowa w Artykule 1 w ustępach 2 i 3, a w szczególności w transgranicznych obszarach chronionych.
2. Strony będą współpracować w ramach istniejących transgranicznych obszarów chronionych w Karpatach oraz harmonizować cele i zastosowane środki gospodarowania a, w razie potrzeby, zachęcać do powiększania istniejących transgranicznych obszarów chronionych lub tworzenia nowych transgranicznych obszarów chronionych w Karpatach.
3. W przypadkach, gdzie naturalne siedlisko zagrożonych gatunków jest położone po obu stronach granicy państwowej pomiędzy Stronami, Strony, których to dotyczy będą współpracować na rzecz zapewnienia ochrony, a kiedy może to być niezbędne, odtworzenia tych gatunków i ich naturalnych siedlisk.

Artykuł 17

Opracowanie i wdrażanie planów zarządzania

1. Każda ze Stron opracuje i wdroży plany zarządzania w celu zapewnienia długoterminowej ochrony, utrzymywania lub odtworzenia, ciągłości i spójności oraz zrównoważonego użytkowania naturalnych i półnaturalnych siedlisk, odtworzenia zdegradowanych siedlisk, jak również długoterminowej ochrony i zrównoważonego użytkowania rodzimych gatunków flory i fauny w Karpatach.
2. Każda ze Stron będzie ułatwiać koordynację i współpracę pomiędzy instytucjami, władzami regionalnymi i lokalnymi oraz innymi zainteresowanymi podmiotami bezpośrednio zaangażowanymi we wdrażanie planów zarządzania, o których mowa w ustępie 1, tak, aby zachęcać je do wspólnej odpowiedzialności.

Artykuł 18

Spójne systemy monitoringu i informacji

1. Strony będą współpracować w zakresie harmonizowania swoich systemów monitoringu środowiska w Karpatach, sprzyjających realizacji celów niniejszego Protokołu.
2. Strony będą współpracować na rzecz opracowania wspólnego systemu informacji o różnorodności biologicznej i krajobrazowej Karpat.
3. Każda ze Stron będzie współpracować w celu zapewnienia, aby krajowe wyniki publicznych badań były zintegrowane we wspólnym systemie informacyjnym.

Artykuł 19

Skoordynowane badania naukowe i wymiana informacji

1. Każda ze Stron będzie ułatwiać koordynację badań naukowych podjętych na jej terytorium lub przez instytucje naukowe tej Strony w zakresie ochrony, odtwarzania i zrównoważonego użytkowania biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat.
2. Strony będą współpracować w zakresie promocji i harmonizacji programów i projektów badawczych, które przyczyniają się do realizacji celów niniejszego Protokołu.
3. Strony będą ułatwiać międzynarodową współpracę pomiędzy instytucjami naukowymi w zakresie ochrony, odtwarzania i zrównoważonego użytkowania biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat, a w szczególności harmonizacji systemów monitoringu, zapewnienia i harmonizacji baz danych oraz podejmowania wspólnych programów i projektów badawczych w Karpatach.
4. Strony będą współpracować w zakresie upowszechniania wyników badań naukowych związanych z celami niniejszego Protokołu.
5. Strony będą wspierać skoordynowane regionalne rejestry karpackich gatunków i siedlisk.
6. Każda ze Stron będzie wymieniać z innymi Stronami informacje i doświadczenia w zakresie metod dotyczących działań, o których mowa w Artykule 1 w ustępach 2 i 3.
7. Każda ze Stron będzie wymieniać z innymi Stronami informacje dotyczące strategii i polityk mających na celu ochronę, odtwarzanie i zrównoważone użytkowanie biologicznej i krajobrazowej różnorodności Karpat.

Artykuł 20

Wspólne programy i projekty

Każda ze Stron będzie uczestniczyć, stosownie do swoich potrzeb i możliwości, we wspólnych programach i projektach obejmujących działania, o których mowa w Artykule 1 w ustępach 2 i 3, wspólnie podjętych w Karpatach przez Strony.

ROZDZIAŁ IV WDRAŻANIE, MONITORING I OCENA

Artykuł 21

Wdrażanie

1. Każda ze Stron podejmie odpowiednie środki prawne i administracyjne w celu zapewnienia wdrożenia postanowień niniejszego Protokołu i będzie monitorować skuteczność tych środków.
2. Każda ze Stron zbada możliwości wspierania środkami finansowymi wdrażania postanowień niniejszego Protokołu.
3. Konferencja Stron opracuje i przyjmie Strategiczny Plan Działania na rzecz wdrożenia niniejszego Protokołu.

Artykuł 22

Zapobieganie szkodliwym oddziaływaniom na różnorodność biologiczną i krajobrazową

1. Strony będą stosować zasady przezorności i zapobiegania poprzez ocenianie i uwzględnianie możliwych bezpośrednich i pośrednich, krótko- lub długoterminowych wpływów, w tym kumulacyjnych skutków projektów i działań, które mogą szkodliwie wpływać na biologiczną i krajobrazową różnorodność Karpat. W tym zakresie, Strony będą realizować procedury właściwej oceny potencjalnych szkodliwych oddziaływań projektów, planów i działań na siedliska i gatunki, w tym oddziaływań transgranicznych.
2. Każda ze Stron ustanowi warunki i kryteria, w tym stosowne środki zaradcze i kompensacyjne, na podstawie których można będzie przyjmować polityki, projekty i działania potencjalnie wywołujące szkodliwe oddziaływania na różnorodności biologiczną i krajobrazową.

Artykuł 23

Tradycyjna wiedza i praktyki

Wdrażając niniejszy Protokół, Strony podejmą środki w celu ochrony i promowania tradycyjnej wiedzy, w szczególności wzorców zrównoważonego użytkowania gruntów, praktyk gospodarowania zasobami ziemi, lokalnych ras zwierząt domowych i odmian roślin uprawnych oraz zrównoważonego użytkowania roślin dziko rosnących.

Artykuł 24

Edukacja, informacja i świadomość społeczna

1. Strony będą popierać edukację, informację i podnoszenie świadomości społeczeństwa w odniesieniu do celów, środków i wdrażania niniejszego Protokołu.
2. Strony zapewnią dostęp społeczeństwa do informacji dotyczących wdrażania niniejszego Protokołu.

Artykuł 25

Spotkanie Stron

1. Konferencja Stron Konwencji Karpackiej będzie służyć jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu.
2. Strony Konwencji Karpackiej, które nie są Stronami niniejszego Protokołu mogą uczestniczyć jako obserwatorzy w Konferencji Stron służącej jako spotkanie Stron Protokołu. Gdy Konferencja Stron służy jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu, decyzje na podstawie niniejszego Protokołu podejmują tylko Strony Protokołu.
3. Jeśli Konferencja Stron służy jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu, każdy członek prezydium Konferencji Stron reprezentujący Stronę Konwencji, która w tym czasie nie jest Stroną Protokołu, będzie zastąpiony przez członka wybranego spośród Stron niniejszego Protokołu.
4. Regulamin Konferencji Stron stosuje się *mutatis mutandis* do spotkania Stron, jeżeli Konferencja Stron służąca jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu jednogłośnie nie zdecydowała inaczej.
5. Pierwsza sesja Konferencji Stron służącej jako spotkanie Stron Protokołu zostanie zwołana przez Sekretariat w połączeniu z pierwszą sesją Konferencji Stron, która będzie zaplanowana po wejściu w życie niniejszego Protokołu. Kolejne zwyczajne sesje Konferencji Stron służącej jako spotkania Stron Protokołu będą się odbywały w połączeniu ze zwyczajnymi sesjami Konferencji Stron, o ile Konferencja Stron służąca jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu nie zdecydowała inaczej.
6. Konferencja Stron służąca jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu będzie, w ramach swojego mandatu, podejmować decyzje potrzebne w celu popierania jego skutecznego wdrażania. Zrealizuje ona funkcje przypisane jej przez Protokół i:

- (a) sformułuje zalecenia w sprawach niezbędnych w celu wdrażania niniejszego Protokołu;
- (b) powoła takie organy pomocnicze, jakie uzna za stosowne w celu wdrażania niniejszego Protokołu;
- (c) rozpatrzy i przyjmie, w miarę potrzeb, zmiany do niniejszego Protokołu, jakie uzna za stosowne w celu wdrażania niniejszego Protokołu; oraz
- (d) zrealizuje wszelkie inne funkcje, jakie mogą być wymagane w celu wdrożenia niniejszego Protokołu.

Artykuł 26

Sekretariat

1. Sekretariat ustanowiony w Artykule 15 Konwencji Karpackiej będzie służyć jako Sekretariat niniejszego Protokołu.
2. Artykuł 15 ustęp 2, Konwencji Karpackiej dotyczący funkcji Sekretariatu stosuje się, *mutatis mutandis*, do niniejszego Protokołu.

Artykuł 27

Organy pomocnicze

1. Każdy organ pomocniczy ustanowiony przez Konwencję Karpacką lub na jej podstawie może, na podstawie decyzji Konferencji Stron służącej jako spotkanie Stron niniejszego Protokołu, służyć Protokołowi, w którym to przypadku spotkanie Stron wyszczególni funkcje, które będzie realizował ten organ.
2. Strony Konwencji Karpackiej, które nie są Stronami niniejszego Protokołu mogą uczestniczyć w obradach każdego takiego organu pomocniczego w charakterze obserwatorów. Gdy organ pomocniczy Konwencji Karpackiej służy jako organ pomocniczy niniejszego Protokołu, decyzje na podstawie Protokołu będą podejmowane tylko przez Strony Protokołu.
3. Podczas gdy organ pomocniczy Konwencji Karpackiej sprawuje swoje funkcje w odniesieniu do spraw dotyczących niniejszego Protokołu, każdy członek prezydium takiego organu pomocniczego reprezentujący Stronę Konwencji Karpackiej, która w tym czasie nie jest Stroną Protokołu, będzie zastępował przez członka wybranego spośród Stron Protokołu.

Artykuł 28

Monitorowanie zastosowania się do zobowiązań

1. Strony będą systematycznie raportować Konferencji Stron w zakresie środków dotyczących niniejszego Protokołu i rezultatów podjętych środków. Konferencja Stron określi terminy i formę w składania takich raportów.
2. Obserwatorzy mogą przedstawiać Konferencji Stron i/lub Komitetowi Wdrożeniowemu Konwencji Karpackiej (zwanego dalej "Komitetem Wdrożeniowym") wszelkie informacje lub raporty dotyczące wdrażania postanowień niniejszego Protokołu i zastosowania się do nich.
3. Komitet Wdrożeniowy zgromadzi, oceni i przeanalizuje informacje istotne dla potrzeb wdrażania niniejszego Protokołu i będzie monitorować zastosowanie się Stron do postanowień niniejszego Protokołu.
4. Komitet Wdrożeniowy przedstawi Konferencji Stron zalecenia dotyczące wdrażania i niezbędnych środków dla zastosowania się do Protokołu.
5. Konferencja Stron przyjmie lub zaleci niezbędne środki.

Artykuł 29

Ocena skuteczności postanowień

1. Strony będą systematycznie badać i oceniać skuteczność postanowień niniejszego Protokołu. Konferencja Stron może rozpatrywać przyjęcie stosownych zmian do niniejszego Protokołu, jeżeli

- są one potrzebne na rzecz realizacji jego celów.
2. Strony będą ułatwiały zaangażowanie lokalnych władz i innych zainteresowanych podmiotów w proces, o którym mowa w ustępie 1.

ROZDZIAŁ V POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Artykuł 30

Związki pomiędzy Konwencją Karpacką, a Protokołem

1. Niniejszy Protokół jest Protokołem do Konwencji Karpackiej w rozumieniu jej Artykułu 2 ustęp 3 i wszelkich innych stosownych Artykułów Konwencji Karpackiej.
2. Protokół będzie otwarty do podpisania u Depozytariusza od 19 czerwca 2008 r. do 19 czerwca 2009 r.
3. Postanowienia Artykułów 19, 20, 21 ustępy 2 do 4 i Artykułu 22 Konwencji Karpackiej w sprawie wejścia w życie, wprowadzania zmian i wystąpienia z niniejszego Protokołu oraz w sprawie rozwiązywania sporów stosują się *mutatis mutandis* do niniejszego Protokołu. Stroną niniejszego Protokołu może być tylko Strona Konwencji Karpackiej.

Artykuł 31

Zastrzeżenia

Do niniejszego Protokołu nie mogą być wnoszone żadne zastrzeżenia.

Artykuł 32

Depozytariusz

Depozytariuszem niniejszego Protokołu jest Rząd Ukrainy.

Sporządzono w Bukareszcie dnia 19 czerwca 2008 r. w jednym oryginalnym egzemplarzu w języku angielskim.

Oryginał tego Protokołu będzie złożony u Depozytariusza, który prześle poświadczone kopie wszystkim Stronom.

Na dowód czego, niżej podpisani będąc w tym celu należycie upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół:

Za Rząd Republiki Czeskiej
Za Rząd Republiki Węgierskiej
Za Rząd Rzeczypospolitej Polskiej
Za Rząd Rumunii
Za Rząd Serbii
Za Rząd Republiki Słowackiej
Za Rząd Ukrainy

**Protocol on Conservation and Sustainable Use of
Biological and Landscape Diversity
to the Framework Convention on the Protection and
Sustainable Development of the Carpathians done in
Kiev on 22 May 2003**

The Parties to this Protocol

IN ACCORDANCE with their tasks, arising from the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians, hereinafter referred to as the “Carpathian Convention” (Kyiv, 2003), of pursuing a comprehensive policy and cooperating for the protection and sustainable development of the Carpathians;

AWARE of the fact that during the last decades, the initiation and escalation of certain human activities have led to significant changes of the biological and landscape diversity of the Carpathians, which are the natural habitat for many different flora and fauna species;

AIMING to mitigate threats to the biological and landscape diversity of the Carpathians and to promote sustainable use of their natural resources;

IN COMPLIANCE with their obligations under Article 4 of the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians;

NOTING that all Parties to the Protocol are Parties to the Convention on Biological Diversity (Rio de Janeiro, 1992); the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Bern, 1979); the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Washington, 1973), the Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat (Ramsar, 1971) and the Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (Paris, 1972);

NOTING other relevant conventions and agreements, in particular the Convention on Conservation of Migratory Species of Wild Animals (Bonn, 1979), the European Landscape Convention (Florence, 2000), the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo, 1991) and the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Århus, 1998);

TAKING INTO ACCOUNT the legal framework on nature protection and biodiversity conservation of the European Community;

ACKNOWLEDGING the endeavours and achievements within the Council of Europe aiming to conserve ecosystems, habitats, species, their genetic diversity, and landscapes in Europe;

AIMING at ensuring amore effective implementation of existing legal instruments, and BUILDING upon other international programmes;

CONVINCED that efforts to protect, maintain and sustainably manage the natural resources of the Carpathians cannot be achieved by one country alone and require regional cooperation;

BEING AWARE of the fact that ecosystems transcend national borders and of the added value of transboundary cooperation in achieving ecological coherence; and

RESOLVED to cooperate on the conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians;

Have agreed as follows:

CHAPTER I OBJECTIVES, GEOGRAPHICAL SCOPE AND DEFINITIONS

Article 1

General objectives and principles

1. The objective of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity (hereinafter referred to as “the Protocol”) is to enhance the conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians, bringing benefits to present and future generations.
2. To achieve the above objectives, the Parties shall harmonise and coordinate their efforts and cooperate on conservation, maintenance and sustainable use of natural and semi-natural habitats, and securing their continuity and connectivity; restoration of degraded habitats; conservation and sustainable use of species of flora and fauna characteristic to the Carpathians, in particular on conservation of endangered or endemic species and large carnivores.
3. The Parties shall therefore cooperate especially on the:
  - (a) development, harmonization and implementation of relevant management plans aimed at achieving common standards for protection and sustainable use of habitats and species;
  - (b) prevention of introduction of invasive alien species which might threaten ecosystems, habitats or species native to the Carpathians, their control or eradication;
  - (c) prevention of release of genetically modified organisms which might threaten ecosystems, habitats or species native to the Carpathians and their control;
  - (d) development and/or promotion of compatible biodiversity indicators and monitoring systems;
  - (e) development and/or promotion of coordinated regional inventories of species and habitats;

- (f) development and/or promotion of coordinated scientific research programs and projects;
- (g) establishment of ecological networks in the Carpathians and enhancing conservation and sustainable management of biological and landscape diversity in the areas outside of protected areas;
- (h) integration of the objectives for the conservation and sustainable use of biological and landscape diversity into other sectoral policies.

Article 2 *Geographical scope*

1. This Protocol applies to the Carpathian region (hereinafter referred to as “the Carpathians”), as defined by the Conference of the Parties.
2. Each Party may extend the application of this Protocol to additional parts of its national territory by making a declaration to the Depositary.

Article 3 *Definitions*

For the purposes of this Protocol:

- (a) “Biological diversity” means the variability among living organisms which includes diversity within species, between species and of ecosystems;
- (b) “Border area” means an area remaining under the jurisdiction of the respective Party in the proximity of the state border with another Party, where activities undertaken on one side of the state border are, depending on the nature of the particular activity, likely to have direct or indirect and adverse or positive environmental impact on the other side of the state border;
- (c) “Carpathian Network of Protected Areas” means a thematic network of cooperation among protected areas in the Carpathians;
- (d) “Conservation” means a series of measures required to maintain the natural habitats and the populations of species of wild fauna and flora at a favourable conservation status;
- (e) “Conference of the Parties” means the Conference of the Parties to the Carpathian Convention.
- (f) “Degraded habitat” means a habitat reduced in quality or value of ecological functions by various impacts such as pollution, unsustainable use of resources, invasive alien species, etc.;
- (g) “Ecological network” means a system of areas which are ecologically and physically linked, consisting of core areas, corridors and buffer zones;
- (h) “Endangered species” means species in danger of extinction throughout all or a significant proportion of their range;
- (i) “Endemic species” means species native and unique to a defined place or region;

- (j) “Invasive alien species” means non-native species introduced deliberately or unintentionally outside their natural habitats, where they become established, proliferate and spread in ways that cause damage to their receiving environment;
- (k) “Landscape” means an area, as perceived by people, whose character is the result of the action and interaction of natural and/or human factors;
- (l) “Landscape diversity” means the variability among landscapes;
- (m) “Native species” means indigenous species to a given region or ecosystem;
- (n) “Natural habitat” means the terrestrial or aquatic area distinguished by geographic, abiotic and biotic features where an organism or population naturally occurs;
- (o) “Observer” means observer defined under the Article 14 paragraph 5 of the Carpathian Convention
- (p) “Parties” means Parties to this Protocol;
- (q) “Protected area” means a geographically defined area which is designated and managed to achieve specific conservation objectives;
- (r) “Restoration” means the return of an ecosystem or habitat to its original structure, natural composition of species, and natural functions;
- (s) “Semi-natural habitat” means a habitat that has been modified and maintained by human activities, but still holds species that occur naturally in the area;
- (t) “Sustainable use” means the use of components of biological diversity in a way and at a rate that does not lead to the long-term decline of biological diversity, thereby maintaining its potential to meet the needs and aspirations of present and future generations;
- (u) “Transboundary protected area” means an area composed of two or more protected areas located within the territories of two or more Parties, adjacent to the state border, each remaining under jurisdiction of respective Party.

CHAPTER II GENERAL OBLIGATIONS

Article 4

Policies aiming at conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians

Each Party shall develop and implement policies and strategies in its national territory aiming at the conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians while taking into consideration policies and strategies developed and implemented by other Parties.

Article 5

Integration of the objectives of conservation and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians into sectoral policies

1. The Parties shall take into consideration the objectives of this Protocol in their other policies, in particular on spatial planning and land resources management, water and river basin management, agriculture and forestry, transport and infrastructure, tourism, industry and energy.
2. The Parties shall cooperate on integration of the objectives of conservation and sustainable use of biological and landscape diversity into other regional or global sectoral policies and strategies which could have influence on the conservation and sustainable use of biological and landscape diversity in the Carpathians.

Article 6

Participation of regional and local authorities, and other stakeholders

1. Each Party shall take measures to facilitate, within its existing institutional framework, the coordination and cooperation between institutions and regional and local authorities concerned so as to encourage shared responsibility, in particular to develop and enhance synergies when implementing policies for conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians and the resulting measures.
2. Each Party shall take measures to involve the regional and local authorities, and other stakeholders in the development and implementation of these policies and measures.

Article 7

International cooperation

1. The Parties shall encourage active cooperation among the competent institutions and organisations at the international level with regard to the conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians.
2. The Parties shall facilitate the cooperation between regional and local authorities in the Carpathians at the international level, and seek solutions to shared problems at the most suitable level.

CHAPTER III SPECIFIC MEASURES

Article 8

Conservation, maintenance, restoration and sustainable use of natural and semi-natural habitats

1. The Conference of the Parties shall adopt a list of endangered natural and semi-natural habitat types native to the Carpathians (Carpathian Red List of Habitats).
2. Each Party shall take measures in its national territory with the objective to ensure the long-term conservation, restoration and sustainable use of natural habitats in the Carpathians, with a special focus on the endangered ones as defined in Article 8 paragraph 1.
3. Each Party shall take measures in its national territory with the objective to maintain or restore, and sustainably use, semi-natural habitats in the Carpathians with a special focus on the endangered ones as defined in Article 8 paragraph 1.

Article 9

Continuity and connectivity of natural and semi-natural habitats, ecological network in the Carpathians

1. Each Party shall take measures in its national territory with the objective to improve and ensure continuity and connectivity of natural and semi-natural habitats in the Carpathians, thus allowing dispersal and migration of wild species populations particularly of large carnivores, and genetic exchange between such populations.
2. Each Party shall maintain, manage and, if need be, expand existing protected areas in its national territory in the Carpathians, and encourage the designation and management of new protected areas in the Carpathians.
3. The Parties shall cooperate on establishing an ecological network in the Carpathians, composed of protected areas and other areas significant for biological and landscape diversity of the Carpathians and for coherence of the network.

Article 10

Restoration of degraded habitats

Each Party shall take measures in its national territory with the objective to restore degraded habitats in the Carpathians.

Article 11***Conservation and sustainable use of species of flora and fauna of the Carpathians***

Each Party shall take measures in its national territory with the objective to ensure the long-term conservation and sustainable use of species of flora and fauna native to the Carpathians.

Article 12***Conservation of endangered species including endemic species, and large carnivores of the Carpathians***

1. The Conference of the Parties shall adopt a list of endangered flora and fauna species native to the Carpathians (Carpathian Red List of Species) based on internationally recognized principles and criteria.
2. Each Party shall take measures in its national territory with the objective to ensure the long-term conservation or sustainable use and recovery of endangered species, including endemic species of flora and fauna native to the Carpathians, and of large carnivores which might be in need of management plans.
3. Parties shall cooperate on activities aiming at reintroduction of native species of fauna and flora.

Article 13***Prevention of the introduction of invasive alien species and/or genetically modified organisms threatening ecosystems, habitats or species, their control or eradication***

1. Each Party shall pursue policies aiming at the prevention of introduction or release of invasive alien species and/or genetically modified organisms which are likely to have adverse environmental impacts that could affect the biological diversity, ecosystems, habitats or species of the Carpathians, including early warning on occurrence of new invasive alien species on its territory.
2. Each Party shall take measures in its national territory with the objective to prevent introduction or release of species mentioned under paragraph 1 and, if need be, control or eradication of such species.

Article 14***Carpathian Network of Protected Areas***

1. The Parties shall support and facilitate cooperation under the Carpathian Network of Protected Areas established by the Conference of the Parties and encourage the protected area administrations to take part in the cooperation within this Network.

2. The Conference of the Parties shall recognise the areas part of the Carpathian Network of Protected Areas and adopt the terms of reference of the Network.

Article 15

Enhancing conservation and sustainable management in the areas outside of protected areas

1. Each Party shall take measures in its national territory with the objective to enhance conservation and sustainable management in the areas outside of protected areas in the Carpathians.
2. Each Party shall facilitate coordination and cooperation between all relevant stakeholders, so as to enhance conservation and sustainable management in the areas outside of protected areas in the Carpathians, in particular with the objective of improving and ensuring connectivity between existing protected areas and other areas and habitats significant for biological and landscape diversity of the Carpathians.

Article 16

Consultation, harmonisation and coordination of measures undertaken in border areas

1. Each Party shall harmonise and coordinate measures, undertaken in its border area in the Carpathians aimed at achieving objectives listed under Article 1 paragraphs 2 and 3, with the neighbouring Party, in particular in transboundary protected areas.
2. The Parties shall cooperate within existing transboundary protected areas in the Carpathians and harmonise the management objectives and measures applied and, if need be, encourage the expansion of existing transboundary protected areas or creation of new transboundary protected areas in the Carpathians.
3. In a case where the natural habitat of the endangered species is located on both sides of the state border between the Parties, such concerned Parties shall cooperate on ensuring the conservation and, as may be necessary, recovery of those species and their natural habitats.

Article 17

Development and implementation of management plans

1. Each Party shall develop and implement management plans with the objective to ensure the long-term conservation, maintenance or restoration, continuity and connectivity, and sustainable use of natural and semi-natural habitats, restoration of degraded habitats as well as long-term conservation and sustainable use of species of flora and fauna native to the Carpathians.
2. Each Party shall facilitate coordination and cooperation between the institutions, regional and local authorities, and other stakeholders directly

involved in implementation of management plans mentioned under paragraph 1 so as to encourage shared responsibility.

Article 18

Compatible monitoring and information systems

1. The Parties shall cooperate on harmonisation of their environmental monitoring systems in the Carpathians, which are conducive to achieving the objectives of this Protocol.
2. The Parties shall cooperate to develop a joint information system on biological and landscape diversity in the Carpathians.
3. Each Party shall cooperate in order to ensure that the national results of the public research are integrated into a joint information system.

Article 19

Coordinated scientific research and exchange of information

1. Each Party shall facilitate coordination of scientific research undertaken in its territory or by scientific institutions of this Party with regard to conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians.
2. The Parties shall cooperate on promotion and harmonisation of research programs and projects which are conducive to achieving the objectives of this Protocol.
3. The Parties shall facilitate international cooperation among the scientific institutions with regard to conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity of the Carpathians, in particular on the harmonisation of monitoring systems, the provision and harmonisation of databases, and undertaking common research programs and projects in the Carpathians.
4. The Parties shall cooperate on dissemination of scientific research results which are related to the objectives of this Protocol.
5. The Parties shall support coordinated regional inventories of species and habitats of the Carpathians.
6. Each Party shall exchange information and experience on methods related to activities listed under Article 1 paragraphs 2 and 3 with other Parties.
7. Each Party shall exchange information on strategies and policies aiming at conservation, restoration and sustainable use of biological and landscape diversity in the Carpathians with other Parties.

Article 20

Common programs and projects

Each Party shall participate, according to its needs and possibilities, in common programs and projects on activities listed under Article 1 paragraphs 2 and 3 jointly undertaken in the Carpathians by the Parties.

CHAPTER IV IMPLEMENTATION, MONITORING AND EVALUATION

Article 21 *Implementation*

1. Each Party shall undertake appropriate legal and administrative measures for ensuring implementation of the provisions of this Protocol, and monitor the effectiveness of these measures.
2. Each Party shall explore the possibilities of supporting, through financial measures, the implementation of the provisions of this Protocol.
3. The Conference of the Parties shall develop and adopt the Strategic Action Plan for the implementation of this Protocol.

Article 22 *Prevention of adverse impacts on biological and landscape diversity*

1. The Parties shall apply the precaution and prevention principles by assessing and taking into consideration possible direct or indirect, short- or long-term influence, including cumulative effect of the projects and activities, which are likely to have adverse impacts on the biological and landscape diversity of the Carpathians. In this regard, Parties shall proceed with appropriate assessment of potential adverse impact of projects, plans and activities on habitats and species, including transboundary impact.
2. Each Party shall establish conditions and criteria, including relevant remedial and compensatory measures, under which policies, projects and activities with potential harmful impacts on biological and landscape diversity may be authorised.

Article 23 *Traditional knowledge and practices*

When implementing this Protocol, the Parties shall take measures for the preservation and promotion of the traditional knowledge, in particular the sustainable land-use patterns, land resource management practices, local breeds of domestic animals and cultivated plant varieties, and sustainable use of wild plants.

Article 24 *Education, information and public awareness*

1. The Parties shall promote the education, information and awareness rising of the public regarding the objectives, measures and implementation of this Protocol.
2. The Parties shall ensure access of the public to the information related to the implementation of this Protocol.

Article 25
Meeting of the Parties

1. The Conference of the Parties of the Carpathian Convention shall serve as the meeting of the Parties to this Protocol.
2. The Parties to the Carpathian Convention that are not Parties to this Protocol may participate as observers in the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol. When the Conference of the Parties serves as the meeting of the Parties to this Protocol, decisions under this Protocol shall be taken only by those that are Parties to it.
3. When the Conference of the Parties serves as the meeting of the Parties to this Protocol, any member of the bureau of the Conference of the Parties representing a Party to the Convention but, at that time, not a Party to this Protocol, shall be substituted by a member to be elected by and from among the Parties to this Protocol.
4. The Rules of Procedure for the Conference of the Parties shall apply *mutatis mutandis* to the meeting of the Parties, except as may be otherwise decided by consensus by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.
5. The first meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be convened by the Secretariat in conjunction with the first meeting of the Conference of the Parties that is scheduled after the date of the entry into force of this Protocol. Subsequent ordinary meetings of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall be held in conjunction with ordinary meetings of the Conference of the Parties, unless otherwise decided by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol.
6. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol shall make, within its mandate, the decisions necessary to promote its effective implementation. It shall perform the functions assigned to it by this Protocol and shall:
  - (a) Make recommendations on any matters necessary for the implementation of this Protocol;
  - (b) Establish such subsidiary bodies as are deemed necessary for the implementation of this Protocol;
  - (c) Consider and adopt, as required, amendments to this Protocol that are deemed necessary for the implementation of this Protocol; and
  - (d) Exercise such other functions as may be required for the implementation of this Protocol.

Article 26

Secretariat

1. The Secretariat established by Article 15 of the Carpathian Convention shall serve as the Secretariat of this Protocol.
2. Article 15, paragraph 2, of the Carpathian Convention on the functions of the Secretariat shall apply, *mutatis mutandis*, to this Protocol.

Article 27

Subsidiary bodies

1. Any subsidiary body established by or under the Carpathian Convention may, upon a decision by the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to this Protocol, serve the Protocol, in which case the meeting of the Parties shall specify which functions that body shall exercise.
2. Parties to the Carpathian Convention that are not Parties to this Protocol may participate as observers in the meetings of any such subsidiary bodies. When a subsidiary body of the Carpathian Convention serves as a subsidiary body to this Protocol, decisions under the Protocol shall be taken only by the Parties to the Protocol.
3. When a subsidiary body of the Carpathian Convention exercises its functions with regard to matters concerning this Protocol, any member of the bureau of that subsidiary body representing a Party to the Carpathian Convention but, at that time, not a Party to the Protocol, shall be substituted by a member to be elected by and from among the Parties to the Protocol.

Article 28

Monitoring of compliance with obligations

1. The Parties shall regularly report to the Conference of the Parties on measures related to this Protocol and the results of the measures taken. The Conference of the Parties shall determine the intervals and format at which the reports must be submitted.
2. Observers may present any information or report on implementation of and compliance with the provisions of this Protocol to the Conference of the Parties and/or to the Carpathian Convention Implementation Committee (hereinafter referred to as the "Implementation Committee").
3. The Implementation Committee shall collect, assess and analyse information relevant to the implementation of this Protocol and monitor the compliance by the Parties with the provisions of this Protocol.
4. The Implementation Committee shall present to the Conference of the Parties recommendations for implementation and the necessary measures for compliance with the Protocol.
5. The Conference of the Parties shall adopt or recommend necessary measures.

Article 29***Evaluation of the effectiveness of the provisions***

1. The Parties shall regularly examine and evaluate the effectiveness of the provisions of this Protocol. The Conference of the Parties may consider the adoption of appropriate amendments to this Protocol where necessary in order to achieve its objectives.
2. The Parties shall facilitate the involvement of the local authorities and other stakeholders in the process under paragraph 1.

**CHAPTER V
FINAL PROVISIONS****Article 30*****Links between the Carpathian Convention and the Protocol***

1. This Protocol constitutes a Protocol to the Carpathian Convention within the meaning of its Article 2 paragraph 3 and any other relevant articles of the Carpathian Convention.
2. The Protocol shall be open for signature at the Depository from the 19th of June 2008 to the 19th of June 2009.
3. The provisions of Articles 19, 20, 21 paragraphs 2 to 4 and Article 22 of the Carpathian Convention on entry into force, amendment of and withdrawal from this Protocol and on settlement of disputes shall be apply *mutatis mutandis* to this Protocol. Only a Party to the Carpathian Convention may become Party to this Protocol.

Article 31***Reservations***

No reservations may be made to this Protocol.

Article 32***Depository***

The Depository of this Protocol is the Government of Ukraine.

Done at Bucharest on the 19th of June 2008, in one original in the English language.

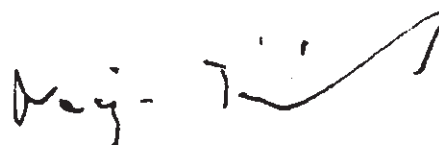
The original of the Protocol shall be deposited with the Depositary, which shall distribute certified copies to all Parties.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol

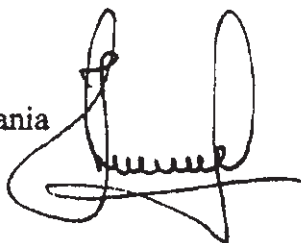
For the Government of the Czech Republic

For the Government of the Republic of Hungary

For the Government of the Republic of Poland

For the Government of Romania

Subject to the
declaration
attached.

For the Government of the Republic of Serbia

For the Government of the Slovak Republic

For the Government of Ukraine

Po zaznajomieniu się z powyższym protokołem, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- został on uznany za słuszny zarówno w całości, jak i każde z postanowień w nim zawartych,
- jest przyjęty, ratyfikowany i potwierdzony,
- będzie niezmiennie zachowywany.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 9 grudnia 2009 r.

Prezes Rady Ministrów: *D. Tusk*

L.S. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Kaczyński*